

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. I. Vtrum Scriptura Sacra sit infallibilis regula fidei?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

ne vocum diversitas harmoniam confundit, sed A
mirè servat, & eleganter concinnat; imò ex vo-
cū varietate concors discordia modulatè con-
stat, sicut in Evangelicæ veritatis & doctrinæ con-
suetudine, licet variæ sint Doctorum & Prædicato-
rum linguæ, unus tamen est fidei, & veritatis
Spiritus; idèque licet sub variis & dispersitis
linguis Spiritus Sanctus apparuerit, unicus tamen
supra singulos sedet.

Ab hac doctrinæ concordia omnes aliæ sectæ
longissimè recedunt: Plus (inquit Tertullianus
lib. 2. de anima cap. 2.) diversitatis inveniunt inter
Philosophos, quam societatis, cum & in ipsa socie-
tate diversitas deprehendatur. In eadem civitate
Atheniensis, aliæque, & diversi diversa senserunt.
Epictetum Divinam Providentiam negarunt, Stoi-
ci asseruerunt. Aristippus in voluptate corporis
summum bonum collocavit. Anthystenes in vir-
tute animi constituit. Imò Augustinus 19. de ci-
vitate cap. 1. refert ex Marco Varrone ducentas
octoginta de summo bono sententias. Item alii
unum mundum adstruebant, alii plures, alii innu-
merabiles, ut non immerito illa urbs, Babylon,
hæc confusio, potuerit appellari, in qua nihil
habebatur firmum, sed omnia contrariis inter se
erroribus distraherentur.

Nec minori discordiæ, & sententiarum, seu
errorum contrarietate, inter se dividuntur hæ-
retici, ut in antiquis notat Irenæus lib. 1. cap.
1. Tertullianus lib. de præscript. cap. 42. Atha-
næus Epist. ad Liberium, & Epiphanius hæresi-
4. In recentibus autem notum est quam multæ
hæreses hæresi Lutheri pullulaverint. & quam
parum coherentè loquantur in multis. Omitto
innumeras Calvinistarum discordias, quas Feu-
ardentius, libro cui titulus est idiomate Gallico,
Entre mangeries des Ministres, fuscè descripsit. Tan-
tum dicam, non mirum esse quod à se invi-
cem illi dissentiant, qui cum semetipsos pacem &
concordiam habere nequeunt. Cocleus enim in
opere inscripto, *Lutherus septiceps*, varias Lu-
theri seipso dissensiones & contradictiones in
omnibus fere fidei capitibus refert; & in solo Eu-
charistiæ articulo triginta sex à Gasparo Saxone
in tabula contra Lutherum notatæ sunt; ut certè
cum spiritui veritatis, adinstar Babylonice turris
ædificatorum, actum fuisse, evidentè appareat.
Coccus viginti quatuor antilogias Calvinii re-
fert; & Nicolaus Romeus in libro qui inscribitur,
Calvini effigies, spectaculo 9. & 10. quorum
titulus, *Calvinus sibi discolor*, ostendit librum
institutionum Calvinii esse centonem contradi-
ctionum, & numerat viginti primarias, & plu-
quam sexcentas consecutivas. Addit Andreas Du-
vallius, Doctor Sorbonicus, in Tractatu de fide,
quæst. 1. Calvinii institutiones nunquam fuisse
rectas, quin pleraque, & quidem maximi mo-
menti, vel ab ipso cum viveret, vel à Ministris
post ejus mortem, mutata sint, ut in articulo de
crimine peccati: in prioribus quippe editionibus,
clarè & distinctè Deum peccatorum, non tan-
tum secundum substantiam, sed etiam secundum
maliitiam & deformitatem, authorem statuit; in
posterioribus verò, etsi rem ipsam retineat, mol-
lioribus tamen verbis, & aliquo pacto ambiguis,
ad evadendum utitur.

Ratio autem hujus inconstantie est, quia hære-
sis non in divino spiritu, sed in humano fundatur,
qui varius & inconstans est, nec semper sibi co-
heret. Unde egregie Dionys. cap. 14. de divin.
nomin. Vera sapientia est à multis opinionibus

convertens, & ad unam veram, & uniformem congru-
ans cognitionem, & uno unitivo lumine complens.
Quæ verba exponens D. Thomas ibidem lect. 4.
subdit: Illi qui cognoscunt veritatem, conveniunt in
una sententia: Sed illi qui ignorant, dividuntur per
varios errores. Variæ enim sunt mendacii falsita-
tisque semitæ, cum una tantum sit via, quæ ad ve-
ritatis & sapientiæ palatium ducit, & ue egregie
Tertullianus ait: Hæc est veritatis integritas, & quæ
ei debetur disciplinæ plenitudo, & equalitas timoris, &
fides obsequii, non mutare sententiam, non variare in-
dicium.

DISPUTATIO II.

De Scriptura, & Traditione.

Explicato objecto fidei, agendum est dere-
gulis quibus illud infallibiliter proponi-
tur, ex quibus duæ sunt inanimatæ, quæ
sensum suum vivâ voce explicare non possunt,
nempe Scriptura & Traditio, de quibus in hac
disputatione breviter differemus: tres verò ani-
matæ & loquentes, nimirum Ecclesia, Summus
Pontifex, & Concilium, de quibus paulo fufius
agemus in sequentibus.

ARTICULUS PRIMUS.

Verum Scriptura Sacra sit infallibilis
regula fidei.

Præquam resolvamus hanc quæstionem,
pauca de Scriptura Sacra, ejusque dignitate,
utilitate, divisione, nec non de variis ejus ver-
sionibus, præmittenda esse censuimus. De qua-
druplici autem ejus sensu egimus in disputatione
proæmiali ad totam Theologiam, art. 9. ad quem
locum Lectorem remittimus.

S. I.

Quid sit Scriptura Sacra.

Scriptura Sacra nomine intelligitur Scriptura,
instinctu & motione Spiritus Sancti scripta,
non modo sensum, sed etiam verba dictantis,
juxta illud 2. Petri 1. Omnis Prophetia Scriptura
propria interpretatione non fit. Non enim volun-
tate humanâ allata est aliquando prophetia, sed
Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei
homines. Et 2. ad Timoth. 3. Omnis Scriptura
divinitus inspirata, utilis est ad docendum. Ur-
de per hoc differt Scriptura Sacra, à definitioni-
bus Conciliorum, vel Summorum Pontificum,
quod ista dictantur quidem à Spiritu Sancto
quoad sensum, quando sunt definitiones de re-
bus fidei, non tamen quoad verba; Scriptura ve-
rò Sacra, quoad utrumque, à Spiritu Sancto di-
ctata est. Quare frequenter legimus in Scriptura,
Prophetas testari Dominum fuisse ad illos locu-
tum: Isaia 5. Hæc dicit Dominus exercituum:
Jonæ 1. Factum est verbum Domini ad Ionam,
& Jeremiæ 36. interrogantibus primatibus He-
bræorum, quomodo ex Jeremiæ ore Baruch de-
scripsisset sermones illos, respondit: Ex ore suo
loquebatur quasi legens ad me omnes sermones
istos

illos, & ego scribebam in volumine, atramento. Hinc etiam Psal. 44. lingua Sacri Scriptoris appellatur *calamus* scribe velociter scribentis, quia nimirum, sicut lingua non eloquitur, & calamus non scribit, nisi verba prius in mente loquentis aut scribentis concepta, & ab ea suggesta & dictata: sic verba ipsa quae scribuntur à Scriptore Canonico, dictantur à Spiritu Sancto. Hinc demum Gregorius lib. 3. Epist. 40. Quid est (inquit) Scriptura, nisi quaedam Epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam? Et in proemio Morali: Ipse ergo haec scripsit, qui haec scribenda dicitur.

2. Aliqui tamen existimant non omnia & singula Scripturae verba dictari specialiter à Spiritu Sancto, sed eum de rebus sensui notis & familiaribus sermo est, permitti ut Scriptor Canonicus ea verbis suis scribat, cum speciali tamen assistentia Spiritus Sancti, ut nihil falsum aut indecens loquatur. Ita docent Sixtus Senensis lib. 8. Bibliothecae haeresi 12. Melchior Cano lib. 2. de locis cap. 18. Andreas Vega lib. 15. in Trident. cap. 17. Bellarminus lib. 1. de verbo Dei cap. 15. Andreas Duvalius hic quæst. 1. de objecto fidei, Gravina lib. 4. de verbo Dei scripto contro. 1. art. 2. & alii. Ratio etiam id suadet, nam in divinis Scripturis multæ res & verba continentur, quæ Scriptoribus Sacris naturaliter nota & manifesta fuerunt, ut cum v. g. Apostolus scripsit in suis Epistolis: Lucas est mecum solus, Trophimum reliqui infirmum, salutant vos tales &c. Ergo non fuit opus ut Spiritus Sanctus propositiones illas, aut verba hæc materialia, ad eas vel similes exprimendas necessaria, in mentibus Scriptorum efformaret. Nam sicut in necessariis Deus deesse non solet, ita nec in superfluis redundare: superfluum autem fuisset de novo infundere supernaturaliter, quod jam naturali notitia satis cognitum atque perspectum Sacris Scriptoribus erat.

Addo quod Author Ecclesiastici, in prologo, veniam petit, si alicubi in verborum compositione deficiat: quod etiam facit Author libri 2. Machabæorum cap. 15. in fine: ex quo non leve argumentum sumitur, Spiritum Sanctum omnia & singula verba Sacris illis Scriptoribus non suppediasse, sed permisisse, ut aliqua verbis suis, suoque stylo scriberent.

§. II.

De nominibus & elogiis, quibus Scriptura Sacra communiter insignitur.

2. Variis solet nominibus Scriptura Sacra insigniri. In primis per excellentiam Scriptura appellatur: tum quia ea penè sola digna est quæ legatur aut scribatur; tum etiam, quia ea sola spiritui Dei conscripta est. Item vocatur antonomastice *Biblia*, id est libri, quia omne genus librorum humanorum, omnesque eorum Bibliothecas, longe superat sacrum volumen, quo omnis utriusque testamenti continetur Scriptura. Dicitur insuper *verbum* seu *eloquium* Dei, quia Deus per illam, tanquam per oraculum certissimum, nos alloquitur, mentem suam aperit, & de suarum promissionum infallibilitate certos nos reddit. Nuncupatur etiam *testamentum* Dei, duplici ratione. Prima, quod testamentum Dei, ultima voluntas hominis; sic in Sacra Scriptura continetur ultima Dei voluntas, & lex quam

A Deus vult ab hominibus servari. Secunda, quod testamentum est, quo bonorum deferretur hereditas, intercedente testatoris morte, quæ contingente, cum esset antea clausum & obsignatum, aperitur: sic enim per libros sacros deferretur nobis hereditas coelestis, & Christi morte in ea confirmamur, iisque apertis, legimus in eis nos esse Dei heredes, ac cohæredes Christi, si cum eo sustineamus, ejusque mandata observemus. Demum Scripturae, libri Sancti appellantur, 1. Machab. 12. Habentes solatio libros sanctos, non solum propter sanctitatem Authorum, qui omnes, excepto Salomone, creduntur Sancti, sed etiam & multo magis propter sanctificationem, quam animis legentium, per modum objecti ingenerant, vel quia nullum ne levissimum quidem errorem aut mendacium admittunt.

Varia etiam leguntur apud Sanctos Patres Scripturae Sacrae elogia, quibus ejus dignitatem & utilitatem mirum in modum commendant: Augustinus enim lib. 2. de doctrina Christiana hæc scribit: Quantum minor est auri, argenti, vestisque copia, quam de Aegypto secum Hebraei populus abstulit, præ divitiis, quas postea Hierosolyma, maxime sub Salomone consecutus est; tanta est cuncta scientia, etiam utilis, collecta de libris gentium, si divinarum Scripturarum scientiæ comparentur. Nam quidquid homo extra didicerit, sinu suum est, ibi damnatur; & cum ibi quisque invenerit omnia, quæ utiliter alibi didicit, multo abundantius inveniet ea, quæ nunquam omnino alibi, sed in illarum tantummodo Scripturarum mirabili altitudine, & mirabili humilitate discuntur. Nihil in illis est (libet Hieronymus) quod non luceat, & splendore suo mundum illuminet, ut etiam quæ parva putantur, Spiritus Sancti fulgeant maiestate. Et in prologo super Psalmos: In Scriptura (inquit) habet infans quid lætetur; puer quid laudet, Adolescens quid corrigat, juvenis quid sequatur, senior quid præceat. Hinc discant famina pudicitiam, populi inveniant pietatem, vidua iudicem, pauperes protectorem, advena custodem. Hic Reges inveniant quid audiant, Indices quid timeant. Hæc tristem consolatur, lætum temperat, iratum mitigat, pauperem recreat, & omnibus apta medicamenta tribuit. In Scriptura (ait Hugo Victorinus) quidquid docetur, veritas; quidquid præcipitur, bonitas; quidquid promittitur, felicitas est. Nam Deus est veritas sine fallacia, bonitas sine malitia, felicitas sine miseria. Merito etiam D. Basilii Scripturam officina instructissima comparat, quæ omnia & omnis generis pharmaca quibusve morbis suppediat: ita nimirum ut ex ea Ecclesia, dum tempora erant Martyrum, hauserit constantiam suam & fortitudinem; dum tempora Doctorum, sapientiæ lumina, flumina eloquentiæ; dum tempora hæreticorum, fidei firmamenta, errorum everfionem; in prosperis ex ea didicerit humilitatem & modestiam; in adversis magnanimitatem; in tempore fervorem & diligentiam. Præclare etiam S. Gregorius, explicans illud Job, Habet argentum venarum suarum principium: Argentum (inquit) est eloquii vel sapientiæ claritas; venæ Sacra Scriptura: ac si aperte dicat: Qui ad veræ prædicationis verba se præparat, necesse est ut earum origines à sacris paginis sumat; ut omne quod loquitur, ad divinæ auctoritatis fundamentum revocet, atque in eo ædificium locutionis suæ firmet. Demum in libro de speculo Monachorum plura habentur Scripturae Sacrae elogia: illa enim dicitur

dicunt puteus Jacob ex quo hauriuntur aquae A
quae in oratione funduntur; & ejusdem virga de-
corata, cuius intuitu varios bonorum operum
fecerit produciuntur. Vocatur etiam curvus igneus
Elia, quo ad aeternam hereditatem capessendam
in celum velimur: mons Sion in quo mandata
magni Regis traduntur; & panis quem populo
in deserto dedit olim Deus, omne in se delecta-
mentum habens; Polymita Ecclesiae vellus, va-
riis quae stionum coloribus depicta, quorum gra-
tias quae stionum humanae mentis curiositas plenissime
satari potest. Item Scriptura magnus ille fluvius
est, qui egrediebatur de loco voluptatis, ad irri-
gandum paradisum, qui in quatuor capita divi-
debat: Fons, ait Lyrans, quantum ad articulos
fidei, fluvius, quantum ad ea quae ex articulis de-
ducuntur. Dividitur autem in quatuor capita,

propter quadruplicem sensum quem continet.
Fluvius planus quidem, sed altus, ut ait Grego-
rius, in quo agnus ambulat & elephas no-
rat. Puteus altus, ob sensuum inestimabilem profundi-
tatem. Fons signatus: fons, quod perpetuo scatu-
rit, & in hortos Ecclesiae influat; signatus, quia
difficillima intellectu continet. Liber scriptus in-
tus & foris, propter multiplicem sensum in ea
contentum; & septem sigillis signatus, ob diffi-
cillimam ejus intelligentiam. Liber magnus &
involutus: magnus ob amplitudinem sui objecti,
pro objecto quippe habet omne scibile, & disci-
plinas omnes ac quidquid scire potest, suo fine
completur: involutus, ob quadruplicem sen-
sum quem continet, nempe literalem, mysti-
cum, allegoricum, & anagogicum. Unde Orige-
nes in cap. 1. Joann. Scriptura (inquit) mundus est
intellectus, sui quatuor partibus, veluti quatuor ele-
mentis constitutus, cuius terra est velar in medio instar
centri, scilicet historia: circa quam aquarum similitu-
dine abyssus circumfunditur moralis intelligentie: cir-
ca historiam & ethicam veluti duas huius mundi par-
tes, aer ille naturalis scientia circumvolvitur: extra
autem omnia, & ultra, aethereus ille & igneus ardor
empyrei caeli, id est superna contemplatio divina natu-
rae, quam Theologiam nominant, circumglobatur.

Denique quanta fideles primae Ecclesiae
Scripturam in veneratione haberent, ex eo con-
stat, quod Biblia iuxta Eucharistiam in templo
olim ponebatur: erant enim olim in templis quo
secretaria a dextro sinistroque latere abbas pos-
ita, in quorum altero sacra Eucharistia atterva-
batur, in altero divinae Scripturae codices sacri.
Unde S. Paulinus (ut ipse testatur Epist. 12. ad
Severum) in templo Nolano a se erecto, hos ver-
sus ad dexteram altaris inscribi iussit:

*Hic locus est, veneranda pennis, quae conditur, & quae
ponitur alma sacri pompa ministerii.*

Agnoscita vero haec:

*Si quem sancta tenet meditari in lege voluntas,
Hic poterit residens sacra intendere littera.*

§. III.

De Divisione Scripturae.

Communitur dividitur Scriptura in vetus &
novum testamentum, seu in libros ad legem
veterem seu Mosaicam spectantes, & in libros
ad novam seu Christianam legem pertinentes.
Vetus testamentum est collectio illa librorum
factorum qui promittunt venturum Redempto-
rem, cum praeceptis legis antiquae. Novum vero

Tom. IV.

est collectio illa librorum factorum, quae pro-
missum liberatorem ut praesentem exhibent, cum
praeceptis novae legis.

Libri veteris testamenti divisi solent in qua-
tuor classes, scilicet in legales, quales sunt quin-
que libri Moysis, seu Pentateuchus, Genesis,
Exodus, Leviticus, liber Numerorum & Deu-
teronomi. Historiales, scilicet Josue, Judicum,
Ruth, Regum, Paralipomenon, Job, Esdras,
Tobias, Judith, Esther, Machabaei. Sapientiales,
ut Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Canticorum,
Sapientia, Ecclesiasticus. Et libros Prophetiales,
quatuor nempe majorem Prophetarum, Isaias,
Jeremias, Ezechiel, Daniel; & duodecim mi-
norum, Oseas, Joel, Amos, Micheas, Abdias,
Jonas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggaeus,
Zacharias, Malachias. Libri autem novi testam-
enti sunt quatuor Evangelia Matthaei, Marci,
Lucae, Joannis, legalibus libris correspondentia,
Acta Apostolorum quae historialibus correspon-
dent, Epistolae D. Pauli quatuordecim, una D.
Jacobi, duae D. Petri, tres D. Joannis & una
Judae, quae libris Sapientialibus correspondent,
& Apocalypsis D. Joannis, quae correspondet
libris Prophetarum.

Horum librorum quidam dicuntur Canonici,
quia eos a Spiritu sancto tanquam praecipuo au-
thore produisse, per Ecclesiam constat; alii vero
Apocryphi, id est occulti, de quibus an a Spiritu
sancto manarint, incertum & occultum est; id-
eoque a sacrorum librorum catalogo, eo nomine
merito rejiciuntur. Pro Canonici, constans est
omnium Catholicorum sententia, omnes illos
qui in Latina vulgata Biblia editione continen-
tur, esse Canonicos, praeter orationem Manasse
Regis Juda, cum captus teneretur in Babylone,
duos posteriores libros Esdras, & duos etiam po-
steriores Machabaeorum, qui propterea in fine
Bibliae, extra seriem librorum Canonicorum se-
positi sunt. His enim duntaxat exceptis, sacra
Synodus Tridentina, alios pro Canonici susci-
piendos decrevit sess. 4. ubi post recensitum il-
lorum numerum, scilicet quadraginta quinque
ex veteri testamento, & viginti septem ex no-
vo, haec verba subduntur: *si quis autem libros illos
integros, cum omnibus suis partibus, prout in Eccle-
sia legitur consueverunt, & in veteri vulgata editione
habentur, non receperit pro sacris & Canonicis. Ana-
thema sit.* Idem sacrorum librorum canon fue-
rat prius editus a Florentino in decreto Euge-
nii, & ante mille centum annos a Concilio
Carthaginensi 3. cap. 47. & ab Innocentio 1.
in Epistola 3. ad Exuperium, & a S. Augustino
lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 8. qui praedi-
cto Concilio Carthaginensi interfuit, & subscri-
psit. Hitamen Baruch expressam mentionem non
faciunt, sed eum sub Jeremia comprehendunt,
quia Baruch fuit scriba Jeremiae, ut patet ex Je-
remiae 36. ideoque veteres prophetiam Baruch
citantes, citant sub nomine Jeremiae, ut pluribus
exemplis ostendit Canus lib. 2. de Locis theo-
logicis cap. 11.

Porro libri Canonici sunt duplicis generis, alii
enim vocantur Proto-canonici, alii Deutero-ca-
nonici. Priores sunt illi de quibus in Ecclesia Dei
nunquam a Catholicis haecenus dubitatum fuit.
Posteriores vero de quibus nonnunquam ab ali-
quibus Catholicis est dubitatum, sed tamen am-
plius non dubitatur ab ullo Catholico. Proto-
canonici sunt infra scripti: Pentateuchus sive
quinque Moysis libri, Genesis, Exodus, Levi-
ticus,

li

ticus,

ticus, Numeri, Deuteronomium, libri Josue, Judicum, Ruth, Regum, Paralipomenon duo Esdræ, Job, Psalterium centum quinquaginta Psalmorum, Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Canticorum quatuor Prophetæ majores, & duodecim minores, quatuor Evangelia, Acta Apostolorum, Epistolæ tredecim D. Pauli, omnes nempe, exceptâ illâ quæ est ad Hebræos, prima Petri, & prima Joannis.

Deutero-canonici autem sunt ex veteri testamento, Esther, Tobias, Judith, Baruch, Sapientia, Ecclesiasticus, hymnus trium puerorum, Danielis 13. itemque oratio Azariæ, sicut & oratio Jeremiæ circa finem Threnorum, Machabæorum primus & secundus. Ex novo testamento caput ultimum Marci, ab eo loco, *surgens in eum Jesus*, & ex capite 22. Lucæ historia de sudore Christi sanguineo, & de confortatione ejusdem Christi per Angelum: Joannis 8. historia de muliere adultera, & ex prima Epistola ejusdem, hæc verba: *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, & Filius, & Spiritus, & hi tres unum sunt.* Item tota Epistola ad Hebræos, Epistola Jacobi, & Judæ, secunda Petri, secunda & tertia Joannis, & denique Apocalypsis ejusdem, de quibus aliquæ Ecclesiæ particulares, & aliqui Patres dubitarunt, aut negarunt esse Canonicos; licet alioqui adhererent Ecclesiæ universali, neque dubitarent aut negassent, si fuisset definitio intima toti Ecclesiæ, ipsique nota.

Inter Apocryphos verò numerantur, tertius & quartus Esdræ, tertius & quartus Machabæorum, Oratio Manasse, appendix libri Job, qui ejus genealogiam describit, præfationcula Threnorum Jeremiæ, quæ incipit, *Et factum est postquam in captivitatem, quæ nec in Hebræicis, nec in Græcis, sed in nonnullis duntaxat Bibliis Latinis habetur.* Liber Hermæ, qui inscribitur *Pastor*, & denique Evangelia, quæ sub nomine Andree, Bartholomæi, Barnabæ, Nicodemæ, & aliorum circumferuntur.

§. IV.

De variis Scripturæ Editionibus.

PRIMA Scripturæ sacre editio est Hebræica veteris testamenti, & Græca novi; totum enim vetus testamentum à suis authoribus Hebræicè scriptum est, exceptis paucis libris Chaldaicè conscriptis, ut Judith, Tobias, & quibusdam partibus libri Esdræ & Danielis, ut testatur Hieronymus præfatione in Daniele, ubi cum iis reponit adhuc quasdam partes Jeremiæ, additque librum Job Arabicis vocibus permixtum esse. Novum verò testamentum Græcè scriptum est, præter Evangelium S. Matthæi, quod Hebræicè primum ab illo scriptum fuit, Evangelium S. Marci, quod ab eo Latine editum est, ut probat

Anno 45.
num. 41

Baronius tomo primo Annalium, & Epistolam ad Hebræos, de qua ambigitur, an primum Hebræicè, an verò Græcè scripta fuerit. Origenes enim & Clemens Alexandrinus apud Eusebium lib. 6. historiæ cap. 11. & 18. censent hanc Epistolam Græcè scriptam fuisse, ita ut sententia & res sit Pauli, phrasim verò & stylus sit Lucæ, & Clementis ideoque sit elegantior cæteris Pauli Epistolis. Hieronymus verò, Theodoretus, Oecumenius, & alii, probabilius existimant, Paulum scripsisse hanc Epistolam Hebræicè, utpote Hebræum Hebræis, & hac de causâ alias styli elegan-

tiâ superare. Est etiam controversia inter Authores quo idiomate Epistola ad Romanos scripta fuerit: Salmeron enim tomo 1. prolegomeno 35. in fine, asserit illam Latine scriptam esse: Bellarminus autem, Cornelius à lapide, alique plures, censent scriptam esse Græcè, & postea versam in Latinum à Tertio, qui Pauli à manuentis fuit, ut dicitur cap. 16. versu 22. vel alio Interprete, quem dicit Cornelius Paulum semper ad manum habuisse.

Secunda editio est Paraphrasis Chaldaica veteris testamenti, quam Hebræi Targum vocant; de qua quædam Authores fuerint, lis & controversia est inter Authores. Aliqui enim Judæi existimant, illam ab Ezechiele Propheta fuisse compositam. Jacobus Episcopus Christopolitanus in expositione Psalmi 20. asserit authorem translationis hujus fuisse Jonatham Benuziel, Judæum, qui anno 21. Octaviani Augusti, hoc est Anno ante Christum natum 21. transtulit totum vetus testamentum in linguam Chaldaicam, sensum magis de sensu, quam verbum de verbo exprimens. Communis tamen sententia docet, Paraphrasim Chaldaicam veteris testamenti, factam esse à tribus Rabinis Iudæorum, nempe à Rabi Aquila, qui Pentateuchum: Rabbi Jonatha, qui librum Josue, Iudicum, Regum, & Prophetas; & Rabbi Joseph cæco qui Iob, Psalterium, Esther, Proverbia, Ecclesiastem & Cantica, in linguam Chaldaicam transtulit. Hunc Galatinus ait fuisse Discipulum Simeonis justii, qui excepit Christum in ulnas suas, & anno post ejus nativitatem quadragesimo, hanc translationem seu paraphrasim edidisse.

Tertia editio est Græca septuaginta interpretum, facta 230. annis ante nativitatem Christi, sub Ptolomæo Philadelpho apud Pharum Egypti. Cum enim Demetrius Phalereus Bibliothecæ regis præfesset, ingentem pecuniæ summam à Ptolomæo accepisset, ut omnigenere voluminum eam ornaret, & jam quingenta millia volumina Græca in eam deportari curasset, & Ptolomæo promississet se longè plura repositurum, si aliarum quoque gentium scripta congererentur, præsertim Iudæorum, quorum libros hæcenus non comparasset, quod propriâ linguâ & characteribus conscripti essent. scripsit Rex ad Eleazarum Pontificem, petiitque ab eo interpretes, quos ut facilius impetraret, centum millia Iudæorum, quos Ptolomæus Lagus captivos duxerat in Egyptum, libertate donavit, & in Iudæam remisit, unâ cum pluribus ad templum donis. Ejus votis annuens Pontifex, misit ad ipsum septuaginta duos Interpretes, legis peritissimos, linguarumque Hebræicæ & Græcæ scientissimos, unde Hilarius, Principes, Doctoresque Syrogoæ, eos appellat, & plures existimant aliquos ex illis fuisse ex magno Synedrion, seu Concilio Hierosolymitano. Hujus rei historiam descripsit Aristæas, unus ex legatis Ptolomæi ad Eleazarum, à quo Iosephus lib. 12. antiquitatum cap. 20. & Epiphanius lib. de Mensuris & Ponderibus, eam mutuati sunt.

Addit ibidem Epiphanius hos Interpretes binos & binos in cellulis inclusos fuisse, & divino miraculo singula paria ipsorum, iisdem verbis totam Scripturam transtulisse; ita ut simul confecerint sex & triginta exemplaria ejusdem prioris versionis. Justinus verò in oratione exhortatoria ad Gentem dicit singulos in singulis cellulis fuisse inclusos, & majori adhuc miraculo, à singulis

teor.

S. V.

De Editione vulgata, ejusque in Ecclesia
auctoritate.

ferunt totam Scripturam iisdem verbis reddi-
cam; & se apud Alexandriam vestigia cellularum
vidisse testatur. Idem asserunt Irenaeus lib. 3. cap.
35. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum,
Cyrillus Catechesi 4. & alii. Sed repugnat Hie-
ronymus lib. 2. contra Rufinum, & in praefatio-
ne tam in Pentateuchum, quam in libros Paralip-
omenon, ubi aperte ridet hanc historiam: Nescio
(inquit) quis primus auctor Alexandria septuaginta
cellulas mendacio suo fruxerit. Itaque existimat D.
Hieronymus, septuaginta duos Interpretes in
eadem Basilica sedentes, & inter se conferentes,
Scripturam transtulisse. Sed quidquid sit de hoc,
concedunt omnes, hanc versionem non sine spe-
ciali Dei assistentia factam esse, tum propter ad-
mirabilem eorum consensionem, tum etiam quia
integrum opus, brevissimo tempore, nimirum
septuaginta duorum dierum spatio, perfecerunt;
quae duo erant difficilia, imò ipsa consensio mor-
taliter erat impossibilis, nisi à Deo ipso directi
& gubernati fuissent; unde Augustinus lib. 2. de
Doctrina Christiana cap. 7. uniformem hanc
consensionem, tanquam miraculosam, & opus
dexteræ Excelsi, commendat.

Præter Græcam septuaginta seniorum transla-
tionem, plures aliae tam veteris quam novi testa-
menti, post Christi adventum, fuerunt factæ,
Græco etiam idiomate; cum enim septuaginta
Interpretum editio corrumpi & vitari cœpisset,
partim negligentia librariorum, partim malitia
hominum, Aquila, Symmachus, & Theodoti-
on, licet alii homines hæretici essent, novas u-
triusque testamenti de Hebræo in Græcum trans-
lationes edidit, in quibus in odium Christiani
nominis multa perperam addiderunt, ut testatur
Chrysostomus homil. 5. in Matth. & Hierony-
mus Epist. 89. ad Augustinum. Deinde corru-
ptam Septuaginta editionem emendavit Orige-
nes, multis ex Theodotione admixtis; Alteris-
cis, seu signo radiantis stellæ, designans quæ minus
essent; obelis verò, seu virgulis, quæ ex superfluo
viderentur appositæ. Post Origenem verò etiam
emendavit editionem Septuaginta Lucianus
Martyr, ejusque editio Lucianæ vocata est, à sui
Auctoris nomine, eaque usæ sunt omnes Eccle-
siæ à Constantinopoli ad Antiochiam usque, ut
testatur Hieronymus præfat. in libros Paralip.
cujus verba infra referemus. Et in præfatione ad
Psalterium ait ipsam sanctissimi Martyris mani-
bus descriptam, repertam fuisse Nicomediæ in
quadam turri à Judæis calce illitam, quod Atha-
nassius dicit contigisse sub Constantino Impera-
tore. Tandem Helychius Monachus, & in Pala-
stina multorum Monachorum pater, qui Hilari-
on, sanctissimi Eremitæ, arctissimo amoris vi-
nculo junctus fuit, cum Græcæ linguæ peritissimus
esset, & divinarum Scripturarum lector assidu-
us, novam Græcam translationem totius Scri-
pturæ publicavit, partim à se de septuaginta In-
terpretibus in veteri testamento emendatam,
partim verò propriâ industria in novo testamen-
to, ad antiquam fidem restitutam. Harum edi-
tionum mentionem fecit Hieronymus præfat.
in lib. Paralipom. ubi hæc scribit: Alexandria &
Ægyptus in septuaginta suis Helychium laudant au-
thorem. Constantinopolis usque ad Antiochiam, Lu-
cium Martyris exemplaria probat. Media inter has pro-
vinciæ, Palæstinos Codices legunt, quos ab Origine ela-
boratos, Eusebius & Pamphilus vulgaverunt; totiusque
vbi hæc inter se trifaria varietate compingnat.

Tom. IV.

VT habuerunt Hebræi suâ linguâ sacram Scri-
pturam, Græci quoque suâ testamentum ve-
tus, ex versione septuaginta Interpretum, & tes-
tamenti novi ipsos primos fontes; æquum erat,
ut Latina Ecclesia, in qua est sedes Petri, & in qua
perpetuò fides Christiana mansura est, suâ etiam
linguâ eandem haberet Scripturam; quare innu-
merabiles olim fuisse Latinas illius editiones, te-
statur D. Hieronymus præfatione in Josue, & D.
Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 11.
Sed inter illas duplex fuit vulgata, quæ maximæ
fuit auctoritatis in Ecclesia. Una vetus, cujus Au-
thor ignoratur, fuit; ante Hieronymum, & ipsam
S. Augustinus libro citato cap. 15. Italiam vocat.
Alia nova, facta ab ipso Hieronymo, qui iussu Da-
masi Papæ, vetus testamentum ex Hebræo in La-
tinum transtulit, & novum testamentum Græ-
cæ fidei reddidit. Hæ tamen duæ vulgatae editio-
nes Latinæ, vetus & nova, etiam tempore proce-
dente, contentione materia subministrarunt,
dum unaquæque suos fautores habebat; nam illa
antiqua, seu Italica, apud Augustinum citatum me-
lior judicabatur; saporis verò lib. 6. Ethimol.
cap. 6. Hieronymi versionem cæteris anteposuit.
Unde post S. Gregorii tempora, ex illis duabus
vulgatis, veteri & nova, una conflata est ad com-
munem Ecclesiæ usum, quæ vulgata communis
dicta est; non quod in singulis libris utraq; versio
permixta sit, sed quia in ea aliqui Scripturæ libri,
nempe Pentateuchum, Josue, Ruth, Regum, Pa-
ralipomenon, Tobias, Judith, Esther, Esdras,
Prophetæ omnes, Canticum Canticorum, Pro-
verbia, Ecclesiastes, & Job, leguntur, sicut Hie-
ronymus ex Hebræo in Latinum illos transtulit;
alii verò libri veteris testamenti, non ex versio-
ne D. Hieronymi, sed ex antiqua translatione
ante ipsum, cujus auctor ignoratur, & quæ ab
Augustino Italica vocatur, desumpti sunt. Psalte-
rium etiam vulgatae editionis Latinæ, non est il-
lud quod D. Hieronymus transtulit ex Hebræo,
neque illud quod transtulit ex versione Græca
septuaginta Interpretum, sed illud quod ipse e-
mendavit, translatum ab antiquo Interprete ex
editione sancti Luciani Martyris. Demum te-
stamentum novum vulgatae editionis, totum nunc
legitur secundum veterem editionem, quam ta-
men D. Hieronymus emendavit; constat enim
Hieronymum emendasse novum testamentum,
iussu Damasi summi Pontificis, ex præfatione
ejus in Evangelia, & ejus emendationem fuisse
ab Ecclesia receptam, & valde placuisse homini-
bus doctis & piis ejus temporis, ut intelligi po-
test ex Epistola 10. Augustini ad Hieronymum.

Ex his facile intelliges, editionem vulgatam
maximæ esse in Ecclesia auctoritatis; ut enim
jam ostendimus, ea partim constat ex versione
illa antiqua communi, quam S. Augustinus lib. 2.
de Doctrina Christiana cap. 15. Italiam vocat,
asseritque Latinis omnibus editionibus, quæ
plurimæ circumferebantur, præferendam esse,
quod esset (ut ipse loquitur) verborum tenaxior, cum
perspicuitate sententiæ partim ex translatione &
emendatione D. Hieronymi, cujus multa extant
SS. Patrum egregia testimonia, Augustinus enim
libro 18. de Civit. Dei cap. 43. sic ait: Non desuit
temporibus nostris Presbyter Hieronymus, homo doctis-
simus,

lib. 2.

imus, & trium linguarum peritissimus, qui ex Hebraeo in Latinum divinas Scripturas convertit, ejus tantum litterarum laborem Hebraei fatentur esse veracem. Eundem S. Gregorius lib. 20. Moral. cap. 24. ita praedicat, ut ejus translationem, quam novam appellat, ex Hebraeo eloquio cuncta verius transfudisse dicat, atque idcirco dignissimam esse cui fides in omnibus habeatur. Sanctus quoque Hieronymus lib. 6. Etymol. cap. 5. Presbyter (inquit) Hieronymus, trium linguarum peritissimus, ex Hebraeo in Latinum eloquium, divinas Scripturas, convertit, eloquenterque transfudit, ejus interpretatio merito & te is anteponitur. Unde Sophronius, vir eruditissimus, S. Hieronymi translationem, non Latinis modo, sed etiam Graecis valde probari animadvertens, tanti eam fecit, ut Psalterium & Prophetas ex Hieronymi versione, in Graecum elegantissime monachum transtulerit; & Damianus Papa voluit illam in communem Ecclesiae usum introduci, ut refert Platina in ejus vita. Merito igitur Concilium Tridentinum sess. 4. speciali decreto vulgaram editionem, ut authenticam habendam esse declaravit, his verbis: *Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiae Dei, si ex omnibus Latinis editionibus, quae circumferuntur, sacrarum librorum, quoniam pro authentica habenda sit, immutetur, statuit & declarat, ut haec ipsa vetus & vulgata editio, quae longo tot saeculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, predicationibus, & expositionibus, pro authentica habeatur, & ut neminem reficere, quovis pretexto audeat & presumat.*

16. Hinc colligitur, Scripturam sacram vulgatam editionis, esse regulam fidei infallibilem, non vero textum Hebraicum, quem nunc habemus, aut versionem septuaginta Interpretum.

Prima pars patet, Scriptura enim Canonica est infallibilis regula fidei; cum enim sit inspirata & dictata à Spiritu Sancto, necessario vera est in omni sensu, quem Spiritus Sanctus intenderit; unde Christus ipse Joann. 5. Judaeos ad eam provocat, dicens: *Scrutamini Scripturas, illae sunt quae testimonium perhibent de me.* Et Augustinus sermo 2. contra Donatistas cap. 6. *Non asseramus (inquit) stateras dolosas, ubi appendimus quod volumus, pro arbitrio nostro, dicentes hoc grave, hoc leve est, sed asseramus divinam stateram de Scripturis sacris, tanquam de thesauro Domini, & in illa quid sit gravius appendamus; imò non appendamus, sed à Domino appensa recognoscimus.* Sed Scriptura sacra vulgatae editionis, authentica & canonica est, ut definitur Tridentinum: Ergo illa est infallibilis regula fidei.

17. Secunda verò pars suadetur: Nam licet textus Hebraicus veteris testamenti, fuerit quidem initio planè divinus aut authenticus, quia Hebraeis Hebraicè primum & originaliter traditus fuit, ab iisque ad Graecos & Latinos derivatus, manseritque integer & authenticus, usque ad Christi tempora & Apostolorum, qui passim Hebraeos Scripturas citantes, nunquam admovent de corruptione; imò & usque ad tempora Hieronymi (communiter saltè) qui ex Hebraeo Scripturam vertit, ut sapius ipse testatur, & speciatim in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum: At nunc certum est non esse divinum & authenticum, absolute & universaliter, ob varias corruptiones & depravationes, quae in eo factae sunt. Nam Biblia fuerunt punctis à Judaeis vitata, id est punctorum, quae apud Hebraeos sunt loco vocalium, additione perpe-

ram facta à Rabbiniis infidelibus, & Spiritu Sancto desectis, ac ne inter se quidem consentientibus, anno post Christum natum 514. Deinde inscitia lingua Hebraica, quae à multo tempore non adeo fuit communis, & affinitas summa quarundam litterarum Hebraicarum, causa fuit cur aliae pro aliis litteris substituerentur, & interdum duae dictiones in unam conjungerentur, aut in duas una divideretur, cum magna sensus variatione, ut multis exemplis ostendunt Genebrardus in Psalm. 4. Galatinus lib. 1. de Arcanis cap. 8. & alii.

Probatum etiam tertia pars, quae asserit versionem septuaginta quam nunc habemus, non esse regulam infallibilem fidei; licet enim cum primum talis versio ab illis edita est, fuerit Scriptura Canonica, modo tamen authentica non est, quia in multis fuit vitata & corrupta, ut variis exemplis probat Hieronymus Jonæ 3. Et licet primum emendata fuerit à Cardinali Ximeno Hispano Compluti, & postea Romae à Sixto V. operâ quorundam Cardinalium, & doctissimorum hominum; non fuit tamen per istas emendationes ad integram suam puritatem restituta: unde Sixtus nullum edidit decretum, quo illam editionem authenticam esse declararet: Ergo licet illa magna sit autoritatis in Ecclesia, non est tamen regula infallibilis fidei, sicut vulgata editio.

§. VI.

Explicantur quaedam antilogiae seu contradictiones apparentes, quae in variis Scripturae locis reperiuntur.

19. Haeretici uti Scripturae sacrae autoritatem & infallibilitatem eludant, eamque non esse fidei nostrae infallibilem regulam suadeant, objiciunt quaedam Scripturae loca, quae videntur esse contradictoria, atque adeo falsa ex aliqua parte; duorum enim contradictoriorum, unum est verum & alterum falsum. Hujusmodi sunt quae sequuntur: Genesis 1. dicitur, Deum sex diebus mundum creasse: At Eccles. 18. asseritur ipsum simul omnia creasse: Qui vivit in aeternum, creavit omnia simul. Item Genes. 1. dicitur quod lux creata fuit in prima die: quod etiam apparet falsum, quia lux creata fuit cum Sole, cujus productio dicitur facta quarta die. Ibidem etiam cap. 32. Jacob Patriarcha sic ait: *Vidi Dominum faciem ad faciem, & salva facta est anima mea, & tamen Exodi 20. Deus sic loquitur: Non videbit me homo & vivet.* Eodem capite protestatur Deus se visitare iniquitatem patrum in filios, usque in tertiam generationem; cujus contrarium asseritur Ezechiel. 18. *Filius non portabit iniquitatem patris.* Praeterea 3. Regum 8. dicitur quod in arca nihil aliud erat, nisi tabula testamenti; & tamen Apostolus ad Hebraeos 9. affirmat quod etiam erat ibi manna, & virga Aaron quae fronderat. Ulterius Job cap. 7. suae historiae asserit se peccasse, nam alloquens Deum, sic ait: *Peccavi, quid faciam tibi o celsos hominum?* contrariumque affirmat cap. 27. dicens: *Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.* Dicitur etiam cap. 1. & 2. ejusdem libri: *In omnibus non peccavit Job, nec stultum aliquid locutus est labiis suis;* & postea cap. 39. idem Job dicit de seipso: *Leviter locutus sum; & infra: Penitus locutus sum, quod utinam non dixissem;* & cap. 42. *Inspiciens locutus sum.* In quibus locis aper-

ta videtur esse contradictio. Denique in novo testamento quadam sunt loca, aliquam contradictionis speciem habentia: nam Joan. 2. Magdalena dicitur venisse manē ad monumentum, cum adhuc tenebræ essent: at contra Marc. 16. Venit ad monumentum orto jam Sole, & Matth. 28. Vespere autem sabbati, quæ lucebat in prima sabbati, venit Maria Magdalena videre sepulchrum. Item Roman. 3. Paulus sic loquitur: *Adiuvamur justificari per fidem, sine operibus legis*: Iacobus vero capit. 2. suæ Epistolæ Catholice contrarium videtur asserere, his verbis: *Videtur quia ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum*. Plura alia loca contradictionis speciem habentia, colligunt Magister Cano libro 2. de Locis theologicis, cap. 2. Janenius in concordia Evangelistarum, & Beccanus cap. 3. de Fide, quest. 8.

Ad primum respondeo particulam simul, eo loco accipio pro *aque*, seu pariter, sensumque Ecclasiasticum esse, quod Deus sit *aque* omnium creator, licet multa successively creaverit. Sicut cum dicitur Psal. 48. *simul insipiens & stultus peribunt*, sensus est quod pariter peribunt, non autem quod eodem tempore, vel eodem instanti.

Ad secundum dicendum cum D. Thomas 1. 2. parte quest. 67. art. 4. ad 2. quod substantia Solis & lucis fuit producta primâ die, sed quasi informis, quæ postea quartâ die formata fuit, & determinata ad particulares effectus in Sole, ideo dicitur creata quarto die. Verba ejus sunt: *Discendum est, ut dicit Dionysius, quod illa lux, (videlicet quæ primâ die creata est) fuit lux Solis, sed adhuc informis, . . . sed postmodum data est ei specialis & determinata virtus ad particulares effectus*.

Aliter hunc locum ibidem dubio 2. interpretatur Bannez: ait enim quod Sol quartâ die creatus dicitur, non quod tunc secundum substantiam creatus fuerit, sed per recapitulationem, quia videlicet iterum refertur creatus, ut inter alia sidera annumeraretur illud quod præclarissimum est: sicut ob eandem rationem, productio mulieris, quæ revera sexto de facta fuit, narratur à Scriptura post finem omnium dierum.

Ad tertium dico, Jacob loqui de familiari visione, sub specie externa: Deum autem in Exodo loqui de visione suæ essentia in seipsa, quæ iustis non conceditur nisi post mortem.

Ad quartum respondeo, Deum in Exodo loqui de poena temporali, apud Ezechielē verò loqui de poena spirituali privationis gratia, & damnationis æternæ, de qua ibidem ait: *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur*: illa enim poena in filios derivatur, non verò ista, excepto peccato originali, de quo non est ibi sermo.

Ad quintum dicendum quod in arca erat distinctio quadam, ita ut aliquid posset esse in medio arce, & aliquid ad latus, ut colligitur ex Deuter. 10. ubi dicitur: *Tollite librum istum, & ponite in latere arce*, & illud latus non vocabatur arca communiter. Igitur in medio arce nihil aliud erat, nisi tabula testamenti, & sic verificatur id quod habetur 3. Regum 8. in latere autem erat virga Aaron, urna aurea cum manna, & ita verum est quod affirmat Apostolus ad Hebræos 9. qui latiori vocabulo accepit arcam, pro ut non solum medium, sed etiam latera complectitur: unde in illis locis nulla est contradictio.

Ad sextum dicatur, quod quando Job cap. 1. ait, *Peccavi*, loquitur de aliquo peccato levi quod commisit ante illam tribulationem, cum

Tom. IV.

verò postea cap. 27. dicit: *Neque reprehendit me cor meum in omni vita mea*, loquitur de peccato in re gravi, præcipue de peccatis illis quæ sibi obiciebatur ab amicis.

Ad aliud quod ibi subjungitur, respondent aliqui apud Pingedam, cap. 39. & 42. citatus, quod licet Job in principio suæ tribulationis, in verbis suis non peccaverit, etiam venialiter (in quo sensu verificatur illud quod dicitur cap. 1. & 2.) tamen postea aliquod peccatum, licet leve, commisit, defendendo nimis suam innocentiam coram amicis, vel dum de iudicio Dei conquirebatur. Unde verba illa, quæ Job ait, nimirum se leviter & insipienter locutum esse, referunt primò ad id quod dixit cap. 6. *Vtinam appenderetur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera, quasi arenam maris hæc gravior appareret*, vel secundò ad id quod ait cap. 7. *Elegit suspendium anime meæ*: vel tertio ad illud quod dixit cap. 9. *Si flagellat, occidat*: vel denique ad id quod habetur cap. 13. ubi sibi promittens certam victoriam ex iudicio Dei, dicit: *Scio quod inveniar iustus in iudicio*.

Nihilominus D. Gregorius excusat Job à peccato veniali, & verò inordinatis, & ait quod cum dixit, *Leviter & insipienter locutus sum*, loquebatur comparative ad Deum, apud quem omnes ejus excitationes & querimonie erant stultitiæ, & locutiones leves: sicut apud ipsum omnes nostræ iustitiæ peccata vocantur, & dicuntur esse sicut *pannus menstruatus*, Isaia 64. quamvis re ipsa peccata non sint. Potest etiam dici, quod verba Job, stultitiæ & peccata vocantur, non quod revera peccata essent, sed quia habebant aliquam speciem & apparentiam mali, præ nimio dolore cruciatum quos patiebatur. Unde D. Thomas in commentariis ad cap. 38. ipsum excusat, & dicit solum excessisse in modo loquendi.

Ad septimum ex novo testamento desumptum, respondeo Magdalenam domo profectam esse, dum adhuc tenebræ essent, & pervenisse ad monumentum, orto jam Sole. Vespere autem Sabbathi, quæ lucebat in prima Sabbathi, significat auroram diei dominicæ, quæ vocatur prima Sabbathi, id est prima dies post Sabbathum. Vesper enim auroram ibi significat, ob stellam antelucanam, quæ Venus appellatur & Vesper, ut exponit Boronius ad annum Christi 34. Quamvis alii per *vesperem* intelligant partem extremam noctis, quæ tota apud Hebræos vesper interdum vocatur. Alii malunt Magdalenam, & alias sanctas mulieres, sæpius ad sepulchrum venisse.

Ad ultimum dico, Paulum loco citato solum velle, hominem non justificari per opera quæ fiunt per legem, sive naturalem, sive Mosaicam, sive clusâ gratiæ Christi; sed per fidem, non informem, sed gratiâ & charitate formatam: Jacobum verò, cum affirmat opera justificare, & non solum fidem, loqui de operibus factis ex fide, & gratia Christi; atque ita enim Apostolum alteri non esse contrarium.

* *

*

12

A R.